

Сојуз на хемичарите и технолозите на Македонија
Натпревари по хемија за ученици од основно и средно образование

ШИФРА:

(ја внесува комисијата по завршување на тестирањето тука и на ковертот)

ЗА КОМИСИЈАТА

Вкупно поени: _____

Прегледал: _____

(Име Презиме): _____

ПРАВИЛА ЗА РЕГИОНАЛЕН НАТПРЕВАР ПО ХЕМИЈА 2022

- 1) Натпреварот започнува во **12 часот** и **трае 90 минути**. Тестовите предадени по предвиденото време нема да се земат предвид за прегледување.
- 2) Максималниот број поени што може да се освојат е **50** (30 од прашањата со заокружување, по два за секое, и 20 од задачите, како што е означено во нив).
- 3) Тестовите се захефтани заедно со коверти. Во секој коверт има ливче на кое ученикот ги пополнува бараните податоци: име и презиме, училиште, ментор итн., а потоа го затвора (залепува) ковертот.
- 4) **Ученикот не смее да става никаква ознака на тестот или пликото**. Шифрата на тестот под и на ковертот е внесена од комисијата. Доколку се забележи некаков друг знак на тестот или ковертот, ученикот ќе биде дисквалификуван.
- 5) Натпреварувачите се должни да носат со себе сино хемиско пенкало. Тестовите се решаваат користејќи го хемиското пенкало. **Не е дозволено да се работи со молив.**
- 6) **Мобилните телефони** треба да се остават на катедрата на почетокот на натпреварот и да се земат по неговото завршување.
- 7) За решавање на тестовите може да се користи калкулатор.
- 8) Забранет е било каков разговор меѓу натпреварувачите и употреба на учебници, книги, тетратки, ливчиња, периоден систем и сл. Сите потребни податоци се дадени во тестот.
- 9) Натпреварувач што нема да се придржува до овие правила/препораки, ќе биде исклучен од натпреварот.

Периоден систем со потребните податоци има на последната страница од тестот!

1. Според видот на хибридните орбитали на јаглеродниот атом претпостави каква геометриска форма има молекулата на CO_2 ?

- A. Тетраедарска
- B. Тригонална, пирамидална
- C. Тригонална, планарна
- D. **Линеарна (дигонална)**

2. Колку структурни изомери може да напишеш ако молекулата на некој јаглеводород содржи два sp^3 и два sp хибридувани С атоми?

- A. еден
- B. **два**
- C. три
- D. четири

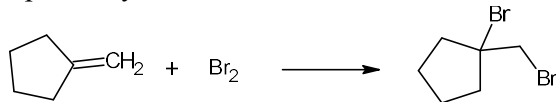
3. Меѓу молекулите на кое од наведените соединенија НЕ се образува водородна врска?

- A. $\text{CH}_3\text{-CH}_2\text{-OH}$
- B. CH_3COOH
- C. **CH_3CHO**
- D. $\text{HO-CH}_2\text{-CH}_2\text{-OH}$

4. Која од наведените супстанции НЕ претставува киселина според теоријата на Бренштед-Лаури?

- A. HBr
- B. NH_3
- C. **CCl_4**
- D. H_3O^+

5. Реакцијата прикажана со равенката подолу претставува:

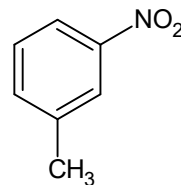

- A. **Реакција на адиција**
- B. Реакција на елиминација
- C. Реакција на супституција
- D. Реакција на прегрупирање

6. Постојат пет структурни изомери со молекулска формула C_6H_{14} . Именувај го според правилата на IUPAC соединението што содржи еден кватернарен атом на јаглерод во молекулата:

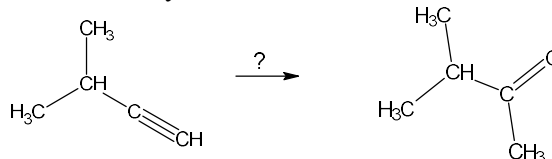
- A. 2-метилпентан
- B. 3-метилхексан
- C. 2,3-диметилпентан
- D. **2,2-диметилбутан**

7. Именувај го соединението:

- A. **m-нитротолуен**
- B. m-метилнитробензен
- C. p-метилнитробензен
- D. o-нитротолуен

8. Кои реагенси се потребни за да се добие кетонот во долунаведената шема?

- A. KOH /алкохол
- B. $\text{KMnO}_4/\text{H}_2\text{O}$
- C. **$\text{H}_2\text{O} / \text{HgSO}_4, \text{H}^+$**
- D. $\text{NaNH}_2; \text{H}_2\text{O}$

9. Кое од наведените соединенија со молекулска формула $\text{C}_3\text{H}_{12}\text{O}$ има хирален јаглероден атом во молекулата и истовремено претставува примарен алкохол?

- A. 3-метилбутан-2-ол
- B. 2-метилбутан-2-ол
- C. 3-метилбутан-1-ол
- D. **2-метилбутан-1-ол**

10. Кој од наведените алкохоли ќе се оксидира со $K_2Cr_2O_7$ во присуство на концентрирана сулфурна киселина до кетон со ист број јаглеродни атоми?

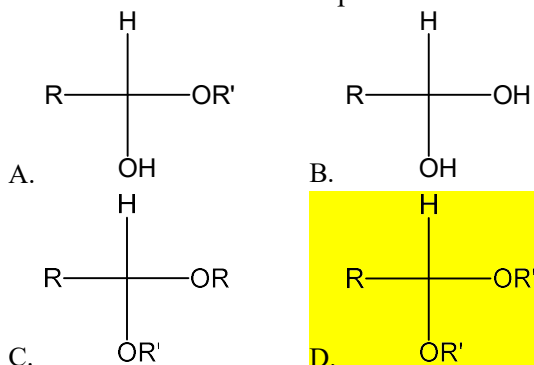
A. 1-метилциклохексанол

B. 3,3-диметилциклопентанол

C. 3-метилхексан-1-ол

D. 3-етилхексан-3-ол

11. Кој е главниот продукт што се добива при мешање на алдехид $RCHO$ со вишок од алкохол $R'OH$ во присуство на киселина како катализатор?

12. Кој тип на реакција претставува реакцијата на ацеталдехид со ацетон?

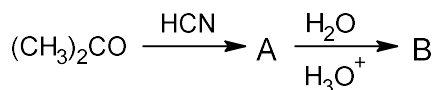
A. Алдолна адиција

B. Оксидација

C. Хидролиза

D. Естерификација

13. Што претставуваат A и B, соодветно, во следнава секвенца од реакции?

A. $(\text{CH}_3)_2\text{C}(\text{OH})\text{CN}$, $(\text{CH}_3)_2\text{C}(\text{OH})\text{COOH}$

B. $(\text{CH}_3)_2\text{CH}(\text{OH})$, $(\text{CH}_3)_2\text{C}(\text{OH})_2$

C. $\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{CN}$, $\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{COOH}$

D. CH_3COCN , CH_3COCOON

14. Кој од наведените искази НЕ е точен во однос на електрофилна ароматична супституција кај бензенот?

A. Нитрирањето на бензен се одвива во смеса на концентрирана сулфурна и азотна киселина.

B. Бензенот реагира како електрофилна честичка.

C. Реакциите на алкилирање и ацилирање според Фридел-Крафтс се одвиваат во присуство на катализатор $AlCl_3$.

D. При реакција на нитрирање настанува супституција на водороден атом со електрофилна честичка NO_2^+ .

15. Колку грама фенол ќе се добијат доколку 2 mol калиум фенолат реагираат со хлороводородна киселина?

A. 0,021 g

B. 47 g

C. 94 g

D. 188 g

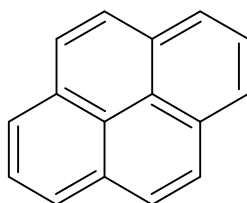
ЗАДАЧИ:

(Запиши го начинот на решавање и одговорот на предвиденото место)

Периоден систем со потребните податоци има на последната страница од тестот!

1. (Вкупно 3 б) Нацртај ја структурната формула на соединение со молекулска формула $C_{16}H_{10}$, во чија молекула постојат четири шестчлени прстени и сите јаглеродни атоми се sp^2 хибридизирани.

Решение:

(3)

2. (Вкупно 9 б) Соединението **A** е составено од јаглерод, водород и кислород. Неговата релативна молекулска маса е 72. Ова соединение не е реактивно, односно не стапува во реакција со алкални метали, хидроксида, нуклеофили, оксидациони и редукациони средства. Претставува добар растворувач за многу органски супстанции. Соединението **A** може да се добие во реакција на каталитичко хидрогенирање, при што за синтезата на 10 g на ова соединение биле потрошени $6,22 \text{ dm}^3$ водород при стандардни услови. Индустриски може да се добие со кисело-катализирана реакција на дехидратација на бутан-1,4-диол. Соединението **A** не содржи хирални центри.

A. Кон која класа на кислородни соединенија припаѓа органското соединение **A**?

Одговор: **Кон која класа на кислородни соединенија припаѓа органското соединение A?**

(1)

B. Која е молекулската формула на јаглеводородниот фрагмент?

Решение:

При одземање на масата на кислород од молекулската маса на соединението (72-16) добиваме 56 g/mol , што е соодветно на **фрагмент C_4H_8** ($12 \cdot 4 + 8$), од каде може да се заклучи дека соединението е **цикличен етер**.

Одговор: _____

(1)

С. Колку двојни врски од појдовниот реактант ќе бидат хидрогенирани?

Решение:

$$n(\text{C}_x\text{H}_y\text{O}_z) = m(\text{C}_x\text{H}_y\text{O}_z)/M(\text{C}_x\text{H}_y\text{O}_z) = 10 \text{ g}/72 \text{ g/mol} = 0,139 \text{ mol}$$

$$n(\text{H}_2) = V/V_m = 6,22 \text{ dm}^3/22,4 \text{ dm}^3/\text{mol} = 0,278 \text{ mol}$$

$$n(\text{C}_x\text{H}_y\text{O}_z) : n(\text{H}_2) = 0,139 \text{ mol} : 0,278 \text{ mol} = 1 : 2$$

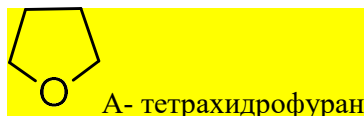
Од тука произлегува дека во структурата на соединението А би можеле да „впишеме“ две двојни врски и го добиеме појдовниот реактант.

Одговор: Од појдовниот реактант ќе бидат хидрогенирани ДВЕ двојни врски.

(2)

Д. Напиши ја структурната формула на соединението А!

Решение:

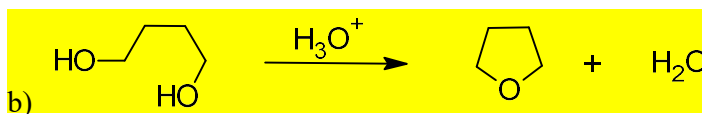
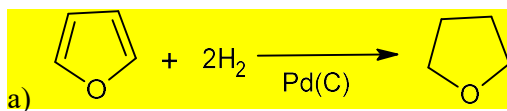

(3)

Е. Напиши ги и израмни ги равенките (со најмали можни целобројни коефициенти) на хемиските реакции кои го опишуваат добивањето на соединението А!

Решение:

Реакции за добивање на THF (тетраhydroфуран)

(2)

3. (Вкупно 8 б) Реакциите на горење на алканите се силно егзотермни, а ослободената топлина се користи во индустријата и домаќинството. Така, при целосно согорување на 11,0 g пропан се ослободува 555 kJ топлина. При целосно согорување на 11,5 g смеса од пентан и хексан се ослободува топлина од 564 kJ. Во хомолошката низа на алкани, енталпијата на согорување се зголемува за 660 kJ/mol за секоја метиленска група.

А. Пресметај ја енталпијата на согорување на секој од наведените алкани: пропан, пентан и хексан!

Решение:

Енталпија на согорување на пропан: $\Delta H = Q/n$

$$n(\text{C}_3\text{H}_8) = m/M = 11,0 \text{ g} / (44 \text{ g/mol}) = 0,25 \text{ mol}$$

При согорување на 1 mol пропан ќе се ослободи ΔH (пропан) = $Q/n = 555 \text{ kJ}/0,25 \text{ mol} = 2220 \text{ kJ/mol}$.

Пентан (C_5H_{12}) со две метиленски групи повеќе од пропан, ќе има енталпија на согорување:

$$\Delta H (\text{пентан}) = 2220 \text{ kJ/mol} + 2 \cdot 660 \text{ kJ/mol} = 3540 \text{ kJ/mol}$$

Додека хексан (C_6H_{14}) има три $-\text{CH}_2$ групи повеќе од пропан, па енталпијата на согорување на 1 mol супстанца ќе изнесува:

$$\Delta H (\text{хексан}) = 2220 \text{ kJ/mol} + 3 \cdot 660 \text{ kJ/mol} = 4200 \text{ kJ/mol}$$

(3)

В. Пресметај го количинскиот удел (во проценти) на пентан и хексан во смесата!

Решение:

Равенки во однос на вкупната маса на смесата и ослободената топлина при нејзино согорување:

$$x \text{ mol} \cdot 72 \text{ g/mol} + y \text{ mol} \cdot 86 \text{ g/mol} = 11,5 \text{ g}$$

$$x \text{ mol} \cdot 3540 \text{ kJ/mol} + y \text{ mol} \cdot 4200 \text{ kJ/mol} = 564 \text{ kJ}$$

Со нивно решавање се добива:

$$x = 0,10 \text{ mol}$$

$$y = 0,05 \text{ mol}$$

(точно поставен систем од две равенки (2 поени) и точно решение $2 \times 0,5$ поени = 1 поен)

Количинскиот удел на пентан и хексан во смесата ќе изнесува:

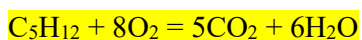
$$\chi (\text{пентан}) = x / (x + y) = 0,10 \text{ mol} / (0,10 \text{ mol} + 0,05 \text{ mol}) = 0,10 \text{ mol} / 0,15 \text{ mol} = 0,667 = 66,7\%$$

$$\chi (\text{хексан}) = y / (x + y) = 0,05 \text{ mol} / (0,10 \text{ mol} + 0,05 \text{ mol}) = 0,05 \text{ mol} / 0,15 \text{ mol} = 0,333 = 33,3\%$$

(4)

С. Напиши ја и израмни ја (со најмалите можни целобројни коефициенти) равенката на реакцијата на целосно согорување на пентан!

Решение:

(1)

1 H 1.008																	2 He 4.003
3 Li 6.941	4 Be 9.012											5 B 10.81	6 C 12.01	7 N 14.01	8 O 16.00	9 F 19.00	10 Ne 20.18
11 Na 22.99	12 Mg 24.31											13 Al 26.98	14 Si 28.09	15 P 30.97	16 S 32.07	17 Cl 35.45	18 Ar 39.95
19 K 39.10	20 Ca 40.06	21 Sc 44.96	22 Ti 47.86	23 V 50.94	24 Cr 52.00	25 Mn 54.94	26 Fe 55.85	27 Co 58.93	28 Ni 58.69	29 Cu 63.55	30 Zn 65.39	31 Ga 69.72	32 Ge 72.61	33 As 74.92	34 Se 78.96	35 Br 79.90	36 Kr 83.80
37 Rb 85.47	38 Sr 87.62	39 Y 88.91	40 Zr 91.22	41 Nb 92.91	42 Mo 95.94	43 Tc (98)	44 Ru 101.1	45 Rh 102.9	46 Pd 106.4	47 Ag 107.9	48 Cd 112.4	49 In 114.8	50 Sn 118.7	51 Sb 121.8	52 Te 127.6	53 I 126.9	54 Xe 131.3
55 Cs 132.9	56 Ba 137.3	57 La 138.9	72 Hf 178.5	73 Ta 181.0	74 W 183.8	75 Re 186.2	76 Os 190.2	77 Ir 192.2	78 Pt 195.1	79 Au 197.0	80 Hg 200.6	81 Tl 204.4	82 Pb 207.2	83 Bi 209.0	84 Po (209)	85 At (210)	86 Rn (222)
87 Fr (223)	88 Ra 226.0	89 Ac 227.0	104 Rf (261)	105 Db (262)	106 Sg (263)	107 Bh (262)	108 Hs (265)	109 Mt (266)	110 Ds (281)	111 Uuu (272)	112 Uub (285)	113 Uut (284)	114 Uuq (289)	115 Uup (288)			

58 Ce 140.1	59 Pr 140.9	60 Nd 144.2	61 Pm (145)	62 Sm 150.4	63 Eu 152.0	64 Gd 157.3	65 Tb 158.9	66 Dy 162.5	67 Ho 164.9	68 Er 167.3	69 Tm 168.9	70 Yb 173.0	71 Lu 175.0
90 Th 232.0	91 Pa 231.0	92 U 238.0	93 Np (237)	94 Pu (244)	95 Am (243)	96 Cm (247)	97 Bk (247)	98 Cf (251)	99 Es (252)	100 Fm (257)	101 Md (258)	102 No (259)	103 Lr (262)